

Zasady umożliwiające przypisanie przedsiębiorców do właściwej dla nich kategorii ryzyka

Zgodnie z obowiązującymi przepisami, częstotliwość i zakres kontroli prowadzonych przez organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej w obszarze higieny pracy są uzależnione od kategorii ryzyka, jaką przypisano danemu podmiotowi.

Podstawa prawna:

- ustawa z dnia 6 marca 2018 r. Prawo przedsiębiorców (t. j. Dz.U. z 2025 r. poz. 1480 ze zm.);
- ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (t. j. Dz.U. z 2025 r. poz. 277 ze zm.).

Ryzyko w obszarze higieny pracy to prawdopodobieństwo wystąpienia negatywnych skutków zdrowotnych u pracowników w wyniku narażenia na czynniki środowiska pracy, czyli te elementy środowiska, które mogą wpływać na zdrowie pracowników podczas wykonywania obowiązków.

W obszarze higieny pracy wyróżnia się główne grupy czynników środowiska pracy:

1. Fizyczne – hałas, drgania mechaniczne (wibracje), promieniowanie (jonizujące, UV, elektromagnetyczne), mikroklimat (temperatura, wilgotność, ruch powietrza).
2. Chemiczne – substancje toksyczne, drażniące, alergizujące; pyły (np. krzemionka, azbest); gazy i pary (rozpuszczalniki, spaliny).
3. Biologiczne – mikroorganizmy (bakterie, wirusy, grzyby), pasożyty
4. Ergonomiczne i psychospołeczne (wymuszona pozycja ciała, stres, obciążenie psychiczne)

Przypisanie do kategorii ryzyka odbywa się na podstawie analizy prawdopodobieństwa naruszenia przepisów prawa oraz skutków naruszenia, uwzględniającej rodzaj działalności, skalę ryzyka higienicznego oraz wyniki dotychczasowych kontroli. Uwzględnia się charakter działalności, historię nieprawidłowości i warunki zatrudnienia.

Kategoria	Kryteria	Przykłady
Wysokie	Duże prawdopodobieństwo naruszeń przepisów prawa, narażenie na czynniki szkodliwe w środowisku pracy.	Zakłady, w których: występują przekroczenia dopuszczalnych poziomów czynników szkodliwych dla zdrowia lub były stwierdzone przekroczenia NDS/NDN, NDSC, NDSP w minionym roku (z wyjątkiem zakładów z przekroczeniami NDN hałasu i drgań mechanicznych, w których wdrożono program działań organizacyjno-technicznych); występuje narażenie inhalacyjne na czynniki rakotwórcze, mutagenne lub reprotoksyczne (CMR) w stężeniach > 0,5 NDS; dochodzi do zamierzonego użycia szkodliwego czynnika biologicznego z grupy 4 oraz podmioty lecznicze wyznaczone do opieki nad pacjentami ze zdiagnozowaną chorobą zakaźną wywołaną szkodliwym czynnikiem biologicznym z grupy 4; występuje narażenie na szkodliwe czynniki biologiczne grupy 3 o podwyższonym ryzyku narażenia względem ryzyka populacyjnego (praca w zakładach gospodarki odpadami oraz przy oczyszczaniu ścieków); w ostatnich latach stwierdzano choroby zawodowe, mające bezpośredni związek z obecnie prowadzoną działalnością zakładu; dotychczas nie były objęte nadzorem (planowana pierwsza kontrola celem oceny zagrożeń środowiska pracy).

Średnie	Umiarkowane prawdopodobieństwo naruszeń przepisów prawa, narażenie na czynniki szkodliwe dla zdrowia w środowisku pracy w ograniczonym zakresie.	Zakłady, w których: występują czynniki szkodliwe, ale ich stężenia i natężenia wynoszą $0,5 < x \leq 1$ NDS/NDN oraz zakłady z przekroczeniami NDN hałasu i drgań mechanicznych, w których wdrożono program działań organizacyjno-technicznych; występuje narażenie na czynniki rakotwórcze, mutagenne lub reprotoksyczne (CMR) dla których nie określono wartości NDS lub nie przeprowadzono badań i pomiarów tych czynników w środowisku pracy; występuje narażenie na szkodliwe czynniki biologiczne grupy 3 o podwyższonym ryzyku narażenia względem ryzyka populacyjnego (z wyjątkiem przychodni lekarskich i stomatologicznych oraz zakładów wymienionych w grupie wysokiego ryzyka).
Niskie	Minimalne prawdopodobieństwo naruszeń przepisów prawa, brak narażenia na czynniki szkodliwe w środowisku pracy.	Pozostałe zakłady, w których: czynniki szkodliwe dla zdrowia występują w stężeniach lub natężeniach mniejszych/ równych $0,5$ NDS/NDN; występują czynniki rakotwórcze, mutagenne lub reprotoksyczne (CMR) (niewymienione w grupie wysokiego i średniego ryzyka; występuje narażenie na szkodliwe czynniki biologiczne grupy 3 (niewymienione w grupie wysokiego i średniego ryzyka) lub wyłącznie na czynniki biologiczne grupy 2; pozostałe zakłady niespełniające kryteriów średniego i wysokiego ryzyka.

Od tego, do której grupy kategorii ryzyka zalicza się dany przedsiębiorca, zależy

Dopuszczalna częstotliwość, zgodnie z którą organ może przeprowadzić kontrolę planową przedsiębiorcy, wynosi:

1. zakład niskiego ryzyka - nie częściej niż raz w ciągu 5 lat;
2. zakład średniego ryzyka – nie częściej niż raz w ciągu 3 lat;
3. zakład wysokiego ryzyka – tak często, jak to jest konieczne dla zapewnienia skutecznego stosowania odpowiednich przepisów, z uwzględnieniem wysokiego ryzyka wystąpienia nieprawidłowości oraz środków niezbędnych do jego ograniczania.

W każdym przypadku właściwy miejscowo państwowy powiatowy inspektor sanitarny może zwiększyć częstotliwość kontroli, tzn. podmiot może zostać zakwalifikowany do wyższej kategorii ryzyka z uwagi na stwierdzone podczas kontroli nieprawidłowości, wpływające zasadne interwencje oraz informacje od innych organów lub na skutek uzasadnionych przesłanek wynikających z sytuacji sanitarno-epidemiologicznej.

Niezależnie od powyższego w przypadku zgłoszenia nieprawidłowości właściwy miejscowo państwowy powiatowy inspektor sanitarny ocenia ewentualne zagrożenie i może podjąć decyzję o przeprowadzeniu kontroli interwencyjnej.